

Kiss Anita

Nyelvi változatosság megítélése külhoni magyar egyetemisták körében

1.

Nyelvi változatosság alatt azt értjük, hogy egy adott nyelvi elem többféle variációban is kifejezhető, és ebből adódóan egymással szorosan összefüggő nyelvi változatok jönnek létre.¹ A nyelvváltozatok önmagukban is eltérők lehetnek, ami azt jelenti, hogy egyazon nyelvi funkció betöltésére több nyelvi forma is használható, akár ugyanannak a beszélőnek a megnyilatkozásában, akár ugyanabban a mondatban.² A beszélők által használt nyelvi formák társas jelentéseket hordoznak, amelyek egyértelműen vagy kevésbé egyértelműen jelzik használóik identitását.³ A nyelvhasználatnak tehát közösségi identitást jelző szerepe van. A beszélőnek a saját nyelvhasználatával kapcsolatos attitűdjét befolyásolhatja a saját közösségével való viszony, ha a közösséggel való kapcsolata pozitív, akkor a nyelvváltozathoz is pozitívan viszonyul, ha az adott közösséget nem szereti, akkor azt a nyelvváltozatot sem fogja szeretni, amit az adott közösséghez kapcsol.⁴

Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a Magyarországon tanuló, különböző határon túli magyar területekről származó egyetemisták egy csoportja hogyan vélekedik a nyelvi változatosságról, hogyan ítéli meg a saját és más külhoni magyar fiatalok nyelvhasználatát, és milyen értéket tulajdonít a nyelv identitásjelző szerepének. Továbbá célja a vizsgálatnak kideríteni, hogy a kutatásba bevont külhoni magyar hallgatók hogyan alakítják a nyelvhasználatukat egynyelvű magyar környezetben, és ez milyen nyelvi attitűdöket eredményez.

1 *Adger, David*: Combinatorial Variability. *Journal of Linguistics* 42. (2006) 503–530.

2 *Sándor Klára*: Szociolingvisztikai alapismeretek. In: *Nyelvtan, nyelvhasználat, kommunikáció*. Szerk. Galgóczi László. Szeged 1999. 133–171.

3 *Sándor Klára*: *Nyelv és társadalom*. Budapest 2016. 18.

4 *Sándor K.*: Szociolingvisztikai alapismeretek i. m. 166.

A nyelvhasználat alakulásában fontos szerepe van a kapcsolathálózatnak. A kapcsolathálózat azon emberek összességéből tevődik össze, akikkel kapcsolatban állunk, ezáltal pedig különböző közösségekhez is kapcsolódunk.⁵ A szociolingvisztikában társas kapcsolathálózatnak nevezik az egyént körülvevő ismeretségi kapcsolatokat, ami azt mutatja meg, hogy egy közösségben hányan ismerik egymást, milyen viszonyban és hányféle módon vannak egymással kapcsolatban. Zárt hálónak nevezzük, ha a tagok sokkal többet érintkeznek egymással, mint kívülállókkal: ilyenkor szilárdabb normák határozzák meg a tagok viselkedését, és igen erőssé válik a saját norma iránti tisztelet. Ezt empirikus kereteken belül először Lesley és James Milroy belfasti kutatása bizonyította be. Az eredmények alapján, ha valaki erősebben beépül a saját közösségébe, akkor több, az adott csoportra jellemző, nemsztenderd változatot használ. A vizsgálat bebizonyította tehát, hogy az egyén beszédét elsősorban közvetlen környezete határozza meg.⁶ Peter Trudgill Norwichban végzett kutatásának egyik eredménye pedig azt igazolta, hogy bár kétségtelen a sztenderd változat megbecsülése, ugyanakkor a megvizsgált közösségek kötődnek a saját nyelvváltozatukhoz, akkor is, ha amiatt érte már őket negatív megkülönböztetés.⁷

2.

Több határon túli magyar területen is végeztek már nyelvi attitűddel kapcsolatos felmérést, egyetemisták, pályakezdő tanárok bevonásával. Ezek a kutatások különböző módszerekkel kívánták feltárni az adatközlők véleményét a nyelvjárási beszédéről, kontaktushatásokról, illetve azt is vizsgálat alá vették, hogy a nyelvi attitűdöt nagymértékben befolyásoló iskolai oktatás, valamint a tankönyvek milyen szemléletben adják át a nyelvváltozatokkal kapcsolatos ismereteket a tanulóknak.

Kárpátalján, Beregszászban tanítószakos hallgatók nyelvi tudatosságát vizsgálták meg, ez magában foglalta az anyanyelvi és a környező nyelvváltozatokkal kapcsolatos ismereteket, egy nyelvű és több nyelvű magyar nyelvhasz-

5 Sándor K.: Szociolingvisztikai alapismeretek i. m. 163.

6 Milroy, James – Milroy, Lesley: Belfast: change and variation in an urban vernacular. In: Sociolinguistic patterns in British English. Ed.: Peter Trudgill. London 1978. 19–36.

7 Trudgill, Peter: The social differentiation of English in Norwich. Cambridge 1974.

nálatti különbségeket, valamint hasonlóságokat. A vizsgálat eredményeként a megkérdezett hallgatók többsége a kárpátaljai magyar nyelvhasználat dialektális jellegét hangsúlyozta, és csak csekély számú adatközlő emelte ki például a másodnyelvi hatásokat. Az adatközlők a saját nyelvhasználatukat ítélték meg pozitívabban a magyarországgal szemben, és elfogadhatónak vélték mind a nyelvjárási sajátosságok, mind a kétnyelvűségi hatások előfordulását. A megkérdezetteknek csak igen csekély százaléka (9%) jelölte be, hogy direkt módon kerül a nyelvjárási jelenségek használatát beszéd közben.⁸ Hasonló következtetéseket eredményezett egy Erdélyben végzett vizsgálat, ahol szintén megfigyelhető volt az anyanyelvhez való pozitív viszonyulás, ami abban nyilvánult meg, hogy a megkérdezett hallgatók véleménye alapján Erdélyben beszélnek a legszebben magyarul.⁹ Szlovákiai magyar egyetemisták körében is végeztek attitűddel kapcsolatos méréseket az anyanyelv és nyelvjárási jelenségek vonatkozásában. Ezek eredményeként a kitöltők többsége semleges megítéléssel volt a határon túli magyar nyelvhasználatról, a magyarországról pedig negatívan vélekedtek.¹⁰ A többségük elismerte, hogy jellemzők a nyelvhasználatukra bizonyos nyelvjárási sajátosságok, de emiatt nem érte még őket semmilyen negatív megkülönböztetés, és bevallásuk szerint szükség is van a nyelvjárásokra.¹¹ Összehasonlító jellegű kutatást végeztek vajdasági magyar egyetemisták körében, akik egy része Magyarországon, másik része Szerbiában végzi felsőfokú tanulmányait. A vizsgálat eredménye is a vajdasági nyelvvaltozatokhoz való pozitív viszonyulást mutatta a magyarországi változatokkal szemben. Ezen kutatások eredményeinek összefoglalásaként megállapítható, hogy a különböző határon túli területekről származó hallgatók többsége pozitívan viszonyul a saját települése nyelvhasználatához, és a saját nyelvvaltozatát preferálja a magyarországi változatokkal szemben.

8 *T. Károlyi Margit*: A nyelvi tudatosság és attitűd vizsgálata a beregszászi főiskola hallgatóinak különböző csoportjaiban. In: *Hungarológia és dimenzionális nyelv szemlélet*. Szerk. Hoffmann István – Juhász Dezső – Péntek János. Debrecen 2002. 329–338.

9 *Fazekas Noémi*: Erdélyi magyar egyetemisták nyelvi és nyelvhasználati attitűdjei. In: *Sztenderd – nem sztenderd. Variációk egy nyelv változataira*. Szerk. Kozmács István – Vančo Ildikó. Lakitelek 2016. 55–64.

10 *Presinszky Károly*: Nyelvi attitűdök vizsgálata a nyitrai magyar egyetemisták körében. In: *Nyelvideológiai, attitűdök és sztereotípiák*. Szerk. Borbély Anna – Vanconé Kremmer Ildikó – Hattyár Helga. Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra 2009. 241–248.

11 *Sándor Anna*: A nyelvjárási attitűd vizsgálata a nyitrai magyar szakos egyetemisták körében. In: *Nyelvideológiai, attitűdök és sztereotípiák i. m.* 231–239.

3.

Jelen kutatásban azt vizsgáltam meg, hogy a saját közösségüktől részben már eltávolodott és Budapesten letelepedett külhoni magyar egyetemi hallgatók milyen megítélással vannak a saját közösségük nyelvhasználatáról, hogyan vélekednek más határon túli magyar területek nyelvváltozatairól, illetve a magyarországi nyelvváltozatokról, és milyen különbségeket vesznek észre a határon túli magyar, valamint a magyarországi nyelvhasználat között. A vizsgálat résztvevői különböző határon túli magyar területekről származó egyetemisták, akik a budapesti Márton Áron Szakkollégium egyazon emeletén laknak, és mindennapos érintkezésben állnak egymással.

Az anyaggyűjtés módszere félig strukturált interjúk készítése. Az egyéni interjúk alkalmával összesen 17 külhoni magyar hallgatóval folytattam beszélgetést, amelyek az adatközlők előzetes beleegyezésével hangfelvételes rögzítésre kerültek. Az interjúk 6 nagyobb tematikus egységből épültek fel: 1. szociológiai jellemzők (születési idő, származási hely, tanulmányi adatok), 2. szociális kapcsolatok, 3. továbbtanulási motivációk, 4. anyanyelvhasználattal kapcsolatos tapasztalatok, 5. kontaktushatásokhoz, nyelvjárási jelenségekhez fűződő attitűdök, 6. nyelvi nehézségek, nyelvi előítéletek. Az interjúk beszélgetések egy nyelvi attitűddel kapcsolatos kérdőíves felmérés kiegészítéseként készültek. Jelen tanulmányban a munka elején felállított célokhoz és kutatási hipotézisekhez igazodva csak az első, harmadik, ötödik és hatodik pontot érintő válaszokat ismertetem. Az interjúk a RECENS (MTA TK „Lendület” RECENS kutatócsoport „Szervezeti kommunikáció, kooperáció és reputáció” [ERC/648693]) kutatócsoport egyik kutatási programjának keretében készültek.

Kutatási hipotézisek:

1. A kárpátaljai magyar nyelvhasználattal kapcsolatos kutatások megállapították, hogy a kétnyelvű magyarok mindennapos nyelvhasználatát két vagy több nyelv is befolyásolja, ennek eredményeképpen Kárpátalja esetében bizonyos helyzetekben a magyar, máskor az ukrán nyelv használatos.¹² A nyelvek érintkezése hatással van a határon túli magyar nyelvhasználatra, ennek eredményeképpen különbségek figyelhetők meg a kétnyelvű, illetve az egynyelvű magyar nyelvhasználat között. Feltételeztem, hogy a vegyes nyelvi közegben felnövő, majd Magyarországon tanulmányokat folytató határon túli magyar

12 *Csernicskó István*: A magyar nyelv kárpátaljai helyzetéről. *Magyar Tudomány* 4. (2004) 473–480.

hallgatók érzékelik ezeket az eltéréseket, és felismerik, hogy ezek a különbségek milyen nyelvi jelenségekben figyelhetők meg.

2. Milroy–Milroy¹³ és Trudgill¹⁴ eredményei alapján feltételeztem, hogy a határon túli adatközlők pozitívan ítélik meg a saját közösségük nyelvhasználatát és a határon túli magyar nyelvváltozatokat, ugyanakkor egynyelvű magyar közegben próbálják a nyelvhasználatukat a magyarországiakéhoz igazítani.

4.

A rögzített interjúszövegek átírását követően kategorizáló módszerrel végeztem a szövegelemzést. Az interjú beszélgetések egyes részei kerültek elemzésre oly módon, hogy csoportosítottam a kutatási célok, hipotézisek szempontjából lényeges információkat. A kutatási anyagból kapott eredményeket mindig származási hely alapján csoportosítva mutatom be. A kutatás során gyűjtött kvalitatív adatok célja a tipikus válaszok bemutatása. Az interjúrészletekben használt rövidítések és jelek: TM= terepmunkás, AK= adatközlő, (...) = kihagyott szövegrészlet. Az adatközlők szociológiai jellemzőit az 1. táblázat foglalja össze.

A táblázatról leolvasható, hogy az adatközlők többsége 22, illetve 24 év közötti egyetemi hallgató, nagyobb részük Ukrajnából érkezett, kisebb arányban pedig Szerbiából, Romániából és Szlovákiából származnak. A kiválasztott adatközlők Budapest különböző felsőoktatási intézményeiben végzik tanulmányaikat, közülük legtöbben az ELTE hallgatói, az általuk választott szakok is igen változatosak, tudományterületek szerint csoportosítva a többség bölcsészettudományokat tanul.

Az adatközlők különböző okokból kifolyólag döntöttek úgy, hogy szülőföldjüket elhagyva Magyarországon folytatják tovább tanulmányaikat. Összegezve a legtipikusabb válaszokat, ezek a következők:

- Kárpátaljai magyarok: magasabb színvonalú oktatás, jobb elhelyezkedési lehetőségek és életkilátások, az ukrán nyelvtudás hiánya, a kárpátaljai magyarság kiszorítása, Magyarországhoz / magyarokhoz való kötődés, hadkötelezettség miatti félelem, az ukrán nyelvhez és ukrán emberekhez való negatív viszonyulás.

13 *Milroy, J. – Milroy, L.:* Belfast: change and variation in an urban vernacular i. m.

14 *Trudgill, P.:* The social differentiation of English in Norwich i. m.

Adat- közlő	Szü- letési év	Szárma- zási hely	Település	Mo.-i felsőoktatási intézmény	Tudomány- terület
AK1	1997	Románia	Szilágyság	OE	Gazdaság
AK2	1995	Románia	Temesvár	KGRE	Bölcsészet
AK3	1993	Románia	Dicsőszentmárton	ELTE	Bölcsészet
AK4	1997	Szerbia	Szabadka	ELTE	Bölcsészet
AK5	1995	Szerbia	Szabadka	OE	Műszaki
AK6	1988	Szerbia	Zombor	ELTE	Bölcsészet
AK7	1998	Szlovákia	Dunaszerdahely	ELTE	Bölcsészet
AK8	1996	Ukrajna	Beregújfalu	ELTE	Természet
AK9	1996	Ukrajna	Zápszony	OE	Műszaki
AK10	2000	Ukrajna	Munkács	ELTE	Informatika
AK11	2000	Ukrajna	Munkács	ELTE	Bölcsészet
AK12	1996	Ukrajna	Ungvár	ELTE	Bölcsészet
AK13	1996	Ukrajna	Beregszász	PPKE	Bölcsészet
AK14	1996	Ukrajna	Beregszász	ELTE	Bölcsészet
AK15	1997	Ukrajna	Beregszász	SE	Orvosi
AK16	1996	Ukrajna	Tiszapéterfalva	SE	Orvosi
AK17	1994	Ukrajna	Beregrákos	BME	Műszaki

1. táblázat: Az adatközlők szociológiai jellemzői

- Romániai magyarok: a román nyelv és emberek iránti ellenszenv, Magyarországhoz való kötődés.
- Szerbiai magyarok: a szerb nyelv és emberek iránti ellenszenv, a szerbiai magyarok kiszorítása, jobb elhelyezkedési lehetőségek, magasabb színvonalú oktatás.
- Szlovákiai magyar adatközlő: a szlovák nyelvtudás hiánya, ellenszenv a szlovák nyelv és emberek iránt.

Annak megfelelően, hogy a kárpátaljai magyar adatközlők aránya túlsúlyban van, tőlük sikerült a legtöbb indokot összegyűjteni, ugyanakkor az is észrevehető, hogy a megkérdezett határon túli magyar hallgatók tanulmányi célú mobilitásának egyik alapvető oka az adott ország államnyelvének nem megfelelő szintű ismerete, az államnyelv és a többségi nemzet iránt érzett ellenszenv, valamint a Magyarországon való jobb elhelyezkedés és megélhetés lehetőségének reménye:

TM: Miért döntöttél úgy, hogy Magyarországon folytatod a tanulmányaidat?

AK15: Mert több a lehetőség, mint otthon, sokkal, meg azért az életkilátások is jobbak, mint otthon, meg utálok az ukrán nyelvet.

TM: Miért döntöttél úgy, hogy Magyarországon folytatod a tanulmányaidat?

AK7: Hát mert nem szeretem a szlovák nyelvet. Nem tudok szlovákul nagyon, nem is voltam eddig sem szlovákok között. Én Pozsonyba jártam gimnáziumba, de az is magyar nyelvű volt, szóval így szlovákokkal nem is nagyon voltam, csak így a kolis szobatársam, de hát ez teljesen kellemetlen volt, nem is tudtam velük olyan kapcsolatban állni.

A határon túli magyar és a magyarországi nyelvhasználat közötti különbségekről is megkérdeztem az adatközlők véleményét. Mind a 17 megkérdezett meg tudott említeni legalább egy olyan sajátosságot, amiben szerintünk különbözik a határon túli magyar nyelvhasználat a magyarországitól. A megkérdezett adatközlők 50%-a szerint a legszembetűnőbb különbség a határon túli magyarok nyelvhasználatában természetes módon megjelenő kölcsönzők használata, illetve a kiejtésbeli eltéréseket mutató nyelvi sajátosságok, például hangtani és alaktani különbségeket mutató nyelvjárási jelenségek:

TM: Fel tudnál sorolni néhány sajátosságot, amiben eltér a kárpátaljai magyar nyelvhasználat a magyarországitól?

AK15: Olyan szavak vannak, amik otthon az ukránból lettek magyarosítva, például nálam ez a mai napig megvan, nem azt mondom, hogy hullámcsat, hanem nevigyinka, mert ukránul úgy hívják, és akkor így le lett magyarosítva, vagy mondjuk otthon nagyon sokszor használom a szvetafor, az a jelzőlámpa, vagy nekem még a mai napig nem jön az a nyelvemre, hogy szülési szabadság, hanem dekret ilyenek. Meg amikor nagyon belelendülök, nem azt mondom, hogy kék, hanem kéik az ég.

Az alábbi táblázat bemutatja az adatközlők által említett kölcsönszókat. A kölcsönelemek annak alapján vannak csoportosítva, hogy mely határon túli területről érkezett hallgatótól hangzott el:

Kárpátaljai magyar adatközlők	Szerbiai magyar adatközlők	Szlovákiai magyar adatközlők	Romániai magyar adatközlők
<i>bulocska</i> ‘zsömle’	<i>ájde</i> ‘oké, gyerünk’	<i>horcsica</i> ‘mustár’	<i>szemafor</i> ‘jelzőlámpa’
<i>cirkula</i> ‘körfűrész’	<i>bánka</i> ‘befőttésüveg’	<i>intri/internát</i> ‘kollégium’	<i>murok</i> ‘répa’
<i>dekret</i> ‘szülési szabadság’	<i>kao</i> ‘mintha’	<i>nanuk</i> ‘jégkrém’	<i>buletin</i> ‘személyi igazolvány’
<i>fleska</i> ‘pendrive’	<i>licsna</i> ‘személyi igazolvány’	<i>párki</i> ‘virslí’	<i>pix</i> ‘golyóstoll’
<i>marsutka</i> ‘kisbusz’	<i>majica</i> ‘póló’	<i>tyepláki</i> ‘tréningruha’	<i>pungam</i> ‘zacskó’
<i>pácska</i> ‘csomag’	<i>patent</i> ‘rotring’	<i>zsuvi</i> ‘rágógumi’	<i>plásza</i> ‘szatyor’
<i>paszport</i> ‘útlevél’	<i>pruszlik</i> ‘mellény’		
<i>szvetafor</i> ‘jelzőlámpa’	<i>szemafor</i> ‘jelzőlámpa’		
<i>tumbocska</i> ‘éjjeliszekevény’	<i>patika</i> ‘tornacipő’		
<i>turnyik</i> ‘nyújtó, edzőcső’	<i>trénerka</i> ‘tréningruha’		

2. táblázat: Az adatközlőktől elhangzott kölcsönszók

Egy-egy adatközlő szerint a magyarországiaknak bővebb a szókincsük és több idegen, valamint szleng szót használnak, mint a határon túli magyarok, továbbá a magyarországiak kifinomultabb stílusban beszélnek, a határon túliak pedig sokkal egyszerűbben fogalmazznak, mint az egynyelvű magyarok:

TM: Szerinted miben különbözik a magyarországi magyarok és a határon túli magyarok nyelvhasználata?

AK4: Hát itt szebben beszél mindenki, meg a szókincs is sokkal több. Jó hát nálunk is, aki többet olvas, de mi egyszerűbben beszélünk, meg lényegretörően, itt meg sok az ilyen körítés, és amit itt elmond valaki három mondatban, azt mi kb. három szóban.

Az adatközlők beszámoltak olyan tapasztalatokról, amikor magyarországi szaktársak, oktatók, kollégák, vagy ismerősök tettek megjegyzést a nyelvhasználatukra. A megkérdezett tizenhét határon túli magyar hallgatóból hat fel tudott eleveníteni ilyen esetet. Beszámolóik alapján főleg kiejtést érintő különbségekre figyelnek fel az egynyelvű magyarok, és általában ezt szóvá is teszik számukra, de a megkérdezett adatközlők többsége ezt nem vette rosszindulatú megjegyzésnek, nem érezte sértőnek.

AK17: *nem is olyan régen az egyetemen egy tanárral beszéltem, és ő jegyezte meg, hogy biztos nem Magyarországról származom, hanem biztosan valahonnan a környező magyar, magyarok lakta országból, és mondtam, hát igen Kárpátaljáról jöttem... Hát már nem egyszer találkoztam ilyennel, akkor még, amikor elsőnek találkoztam ilyennel, akkor úgy éreztem, hogy én valamilyen szinten nem illek bele a környezetbe, hogy jobban meg kellene tanulnom beszélni, de ez az eset már nem olyan rég történt, akkor már így abszolút nem zavart, csak elmosolyodtam rajta, hogy: „hát tudtam, hogy észreveszi, tanár úr!” Csak egy viccet csináltam belőle, tehát nem érintett hátrányosan, vagy nem éreztem rosszul magam miatta.*

TM: *És mások, akik megjegyezték, inkább pozitívan vagy negatívan viszonyultak ahhoz, hogy neked kicsit más a nyelvhasználatod?*

AK17: *Abszolút pozitívan, sőt, volt aki buzdított is arra, hogy használjam azt a kiejtést, amit én otthon megtanultam.*

Egy-két adatközlő azonban sértőnek érzi, ha mások megjegyzést tesznek a nyelvhasználatára akkor is, ha nem rosszindulatból mondják:

AK16: *Egyszer megjegyezték, hogy másképp ejtem a szavakat, ezen felhúztam magam.*

TM: *Erre tudnál példát mondani?*

AK16: *Igen. Az egyetemen orvosi szociológiából kellett előadást tartani, és ugye én mondtam a szövegemet, sok ember előtt általában darálva beszélek, és ott óra után mondták, hogy egy-két szót másképp ejtettem. De amúgy nem, semmi rosszindulat nem volt bennük, de azért felhúztam magam.*

Mindezen tapasztalatok ellenére, amikor megkérdeztem az adatközlőktől, ők egyetérténeken-e azzal, ha valakitől azt hallanák, hogy a határon túli magyarok nem beszélnek olyan „szépen” vagy „helyesen” magyarul, mint a magyarországiak, ezzel két adatközlő kivételével senki sem értett egyet. A megkérdezettek mindegyike pozitívan vélekedett a saját nyelvhasználatáról, és annak

a településnek a nyelvváltozatairól, amelyben felnőttek. Megjegyezték azonban, hogy egynyelvű közegben próbálják a nyelvhasználatukat a magyarországiakéhoz igazítani, ami az idő múlásával egyre kevésbé okoz számukra nehézséget, és szinte észrevétlenül átveszik az egynyelvű magyarok nyelvhasználatát jellemző sajátosságokat.

A nyelvhasználatához kapcsolódóan az is érdekelt, hogy mi a véleményük a nyelvjárásos beszédről. Minden adatközlőnek az elsődleges véleménye az volt, hogy vicces, de pozitív értelemben. Az alábbi interjúrészlet is azt mutatja, hogy a nyelvhasználatból sok esetben ki lehet következtetni a beszélő származási helyét, és ezt az adatközlők is érzékelik:

TM: És neked mi az első benyomásod, ha meghalod, hogy valaki valamilyen más nyelvjárásban beszél?

AK16: Én nagyon nevetek rajtuk, mert vicces szerintem, ahogy beszélnek. Meg a szerbeknél is van egy ilyen érdekes hangsúly, és ha beszél, akkor rögtön meg tudod mondani, hogy ő szerb, ő meg szlovák. Annyira nem fura, megértem őket, meg ők is engem, úgyhogy nem zavar.

A megkérdezett egyetemi hallgatók többsége tudja, hogy a nyelv változatos, és területenként többé-kevésbé eltérően beszélnek az emberek, ezért nem zavarja őket, ha mások beszédében kiejtési vagy lexikai különbségeket fedeznek fel:

TM: Mi a véleményed a különböző nyelvjárásokról?

AK8: Semmi különös, szerintem nagyon is jó ha van, mert megmutatja, hogy egy adott földrajzi területen belül is eltérő tájak lehetnek. Például tanultam is erről, hogy adott kultúrához, adott nyelvjárás is tartozik, például a csángók másképp beszélnek, a palócok másképp beszélnek Felvidéken, mindkettőből van ismerősöm, és ugyanúgy érteni mint mond, meg minden csak másképp mondja a szavakat, és szerintem ez egyrészt nagyon jó dolog, mert megmutatja, hogy a magyar nyelv az egy nagyon gazdag nyelv, nagyon sok nyelvjárás van, és mégis megértjük egymást.

A nyelvhasználatnak identitást jelölő funkciója is van. Az alábbi interjúrészlet azt mutatja, hogy az megkérdezettek pozitívan állnak ahhoz, ha az általuk ismert kölcsönszók internetes felületen, az internetes kommunikációban is megjelennek, mert arról azonnal következtetni tudnak a használója identitására, és ezeket a személyeket közelebbinek érzik magukhoz:

TM: Említetted, hogy a kárpátaljai magyarok sok ukrán szót használnak, ilyen már tapasztaltál az internetes kommunikációban is, hogy a magyar mondat közben ukrán szavak jelentek meg?

AK10: Igen.

TM: Erre tudnál példát mondani?

AK10: Turnyik.

TM: Az mit jelent?

AK10: Edzőcső, nálunk mindenki turnyiknak mondta, vagy bulocska az a zsömle.

TM: Szerinted az inkább pozitív vagy negatív, hogy ilyen szavak az internetes kommunikációban is megjelennek?

AK10: Szerintem pozitívum, mert így is meg lehet állapítani, hogy kárpátaljai, és ez olyan barátságos környezetet teremt.

5.

Összegzésként: a munka elején felállított hipotézisek beigazolódtak. A megkérdezett adatközlők felismerik az alapvető eltéréseket a határon túli magyar és a magyarországi nyelvhasználat között (1. hipotézis). Érdekesnek tartják a nyelvi változatosságot, szerintük színesíti a nyelvet az, hogy mindenki más-képpen beszél, és az adatközlők többsége szerint senkinek sem kell elhagynia azokat a nyelvhasználati sajátosságokat, melyeket a beszélő elsődlegesként sajátított el a saját közösségében. A beszélgetések során az is kiderült, hogy a megkérdezett külhoni magyar településekről Magyarországra költözött fiatalok nyelvhasználata folyamatosan alkalmazkodik az egynyelvű magyarok nyelvhasználatához (2. hipotézis), és ez az új nyelvi közeg az idő múlásával egyre természetesebbé válik számukra. Az általam megkérdezett adatközlők arra törekednek, hogy nyelvhasználatuk igazodjon az adott nyelvi helyzethez: magyarországi tartózkodásuk alatt kerülnek a vegyes nyelvi környezetből eredő kölcsönszóhasználatot, hazalátogatáskor viszont visszaváltak az otthoni, kétnyelvű nyelvhasználatra. Észrevehető volt a beszélgetések alapján, hogy felértékelődik számukra a nyelvhasználat identitásjelölő funkciója, pozitívumként tekintenek arra, hogy a nyelv sok esetben tükrözi a használója származását, és mélyebb szimpátiát éreznek azok iránt, akiknek az övékhez hasonló a nyelvhasználatuk.

A továbbiakban a kutatás folytatásaként fontos volna növelni az adatközlők számát, továbbá érdemes lenne az adatközlők véleményét aszerint csoportosítani és elemezni, hogy az illető milyen tudományterületen folytat tanulmányokat, mivel a nyelvi változatosság megítélésében az a tényező is fontos szerepet játszhat, hogy az egyetemi hallgató nyelvtudományi ismeretekben jártas, vagy tudományterületének jellegénél fogva kevésbé, vagy egyáltalán nem rendelkezik nyelvészeti ismeretekkel.

Interdiszciplinaritás a tudományban

Külhoni magyar doktorandusz
hallgatók konferencia-előadásaiból

Pécs, 2019. május 4.

Márton Áron Szakkollégium

Szerkesztette
Boda Attila

ELTE Márton Áron Szakkollégium
Budapest · 2020

CONCORDIA REGIONUM

KÜLHONI FIATAL MAGYAR KUTATÓK TANULMÁNYAI AZ ELTE MÁRTON ÁRON SZAKKOLLÉGIUM PUBLIKÁCIÓS FÓRUMA

Sorozatszerkesztő: Mészáros Tamás

II. kötet

*Interdiszciplinaritás a tudományban. Külhoni magyar
doktorandusz hallgatók konferencia-előadásából.
Pécs, 2019. május 4.*

© ELTE Márton Áron Szakkollégium és a szerzők, 2020

Felelős kiadó

Dr. Mészáros Tamás, az ELTE Márton Áron Szakkollégium szakmai igazgatója
ELTE Márton Áron Szakkollégium, H-1037 Budapest, Kunigunda útja 35.

ISBN 978-963-489-201-4

HU ISSN 2631-1208

Nyomdai előkészítés

Sára Balázs

Nyomdai munkálatok

CC Printing Szolgáltató Kft.

1118 Budapest, Rétköz u. 55/A, fsz. 4.

Törvényes képviselő: Szendy Ilona

Tartalomjegyzék

Nyelv- és irodalomtudomány

KISS ANITA

Nyelvi változatosság megítélése külhoni
magyar egyetemisták körében 13

SERES KRISTÓF

A nevek retorikai szerepe Rejtő Jenő
Csontbrigád című regényében 25

Társadalomtudomány

SAID JÚLIA

Gyermekek a válás viharában –
interdiszciplinaritás a szociológiai kutatásban 39

HOFFER ZSUZSANNA

A szubjektív életminőség, a társas kapcsolatok
és a szociális kompetencia összefüggései 49

Történelemtudomány

BENCZE DÁVID

Az impériumváltás sajátosságai Érsekújvárbán (1918–1920) 57

BUJÁK GÁBOR

A szepesi prépost által tartott zsinatok
a középkorban és a kora újkorban 77

JONICA XÉNIA

A (nép)misszió mint a ferences pasztorációs tevékenység
alapvető gyakorlata. Adalékok az erdélyi ferencesek
„lélekmentéséről” a két világháború közötti időszakban 95

ORBÁN MELINDA

Maláriaállomások tevékenysége Kárpátalján
a második világháború éveiben 113

POHILECZ SZILVESZTER

Az állattartás alakulása a munkács-szentmiklósi
uradalmak területén a 18. század első felében 125

SZILÁGYI ÉVA ANDREA

Adatok a 18–19. századi Érmellék nagybirtokosainak
családtörténetéhez. A Dietrichsteinek és leszármazottaik 143

SZILÁGYI ORSOLYA

Idegen örökség. Régészeti lelőhelyek és a közösség 151

A kötet szerzői 167